

De 3 skriftlige genrer i dansk

I dansk arbejder vi kun med 3 genrer:

- Essay
- Kronik
- Litterær artikel

Herunder kan I læse mere om de enkelte genrer samt se eksempler på indledninger, afslutninger m.m.

Essay

Ordet betyder direkte oversat: 'forsøg', og dækker i dag over en særlig prosagenre, hvor forfatteren udtrykker sine overvejelser.

Essayet er med andre ord den frieste af de tre genrer. I essayet kan du overveje, diskutere og tænke uden at være bundet til en behård argumentationskæde. Du kan lege med sproget, drille læseren, opstille paradokser og lave overraskende pointer; essayet er nemlig på mange måder et stilistisk produkt - formen er vigtig.

1. -Essayets disposition skal have en rød tråd, men der kan være spring og overraskende sammenstillinger. Et essay har altså fokus og begynder med det konkrete, personlige for at nå et mere generelt og alment niveau, der kræver, at sproget bliver mere abstrakt. Man går f.eks. fra at skrive om sin yndlingskuglepen til overveje skriveredskabers historie og betydning for menneskeheden.
2. -Emnet er anledning til en fremstilling af erfaringer, tanker og forestillinger.
3. -Et essay giver udtryk for dine personlige, men ikke private overvejelser. Fremstillingen skal have almen interesse.
4. -I gymnasiesammenhæng stiller opgaven essay krav om, at man tager udgangspunkt i en foreliggende tekst allerede på første side. Man kan ikke nøjes med at hente ét stikord i teksten, men skal vise sin danskfaglighed ved f.eks. at karakterisere den foreliggende tekst eller synspunkt og ved på saglig vis at vise, at du har forstået den og kan spille videre på dens tema.
5. -Det er en god idé, at anvende danskfaglige termer f.eks. hentet i tekstanalyse, retorik og argumentation, idet man skal formidle sin viden til en interesseret læser. Men det er vigtigt, at de anvendes relevant.
6. -Et essay er en kortere prosatekst, hvis afslutning kan være ret åben.

Udgangspunkt i...

Vendingen 'med udgangspunkt i' bruges ofte i forskellige opgavetyper. I et essay er det ikke nok, at man bare henter ét stikord i den foreliggende tekst. Det er heller ikke i orden at skrive løs om et emne, som man selv er interesseret i, for på side seks at slutte med en henvisning til den foreliggende tekst. At tage udgangspunkt i betyder, at man i løbet af essayets første side forholder sig til den foreliggende tekst, og at man gør det danskfagligt, dvs. at man demonstrerer relevante færdig-heder som f.eks. tekstanalyse, karakteristik, redegørelse, argumentationsteknik, retorik m.m.

Kronik

I forbindelse med dansk stil betyder ordet 'kronik', at du skal redegøre for en eller flere tekster, og at du i forlængelse heraf skal diskutere en eller flere problemstillinger. Opgaven vil enten være knyttet til et danskfagligt emne/stof, eller det vil være en opgave, hvori du skal drøfte mere almenlydige eller samfundsmæssige emner. Diskussionen skal først og fremmest føres på grundlag af en neutral, argumenteret afvejning af emnet eller problemstillingen.

En kronik består af følgende elementer:

1. -En redegørelse for hovedsynspunkter i en eller flere tekster – herunder en sammenfatning af de holdninger, som kommer til udtryk.
2. -En karakteristik: Der kan være krav om, at du karakteriserer en tekst – fx via en sproglig analyse eller argumentationsanalyse. Selvom du ikke specifikt bliver bedt om det, kan det være en god idé ikke blot at skrive om tekstens 'hvad', men også dens 'hvordan'. Karakteristikken kan med fordel bringes sammen med redegørelsen.
3. -En diskussion i forlængelse af redegørelsen. Her er det vigtigt, at du forholder dig sagligt argumenterende til emnet. Der er med andre ord krav om, at du leverer en gennemarbejdet argumentation.

Diskussionen skal munde ud i en konklusion. Du kan enten indtage et forsigtigt standpunkt, hvor du nuanceret ser sagen fra flere sider, eller du kan tage klart stilling til sagen. Det er vigtigt, at konklusionen ikke blot præsenterer en åben diskussion.

Læs om *Redegørelse, Karakteristik og diskussion* herunder

Redegørelse

I en redegørelse laver du en systematisk fremlæggelse af et stof. Det vil sige, at du ikke selv opfinder noget, men i stedet hæver dig over stoffet, disponerer det og gengiver, hvad andre har sagt eller skrevet. Det centrale i denne skrivehandling er med andre ord at skelne væsentligt fra uvæsentligt og markere, hvordan de enkelte elementer i stoffet hænger sammen.

Man skal med andre ord op på et højere abstraktionsniveau end i et referat, og man er nødt til selv at finde en logisk rækkefølge for gennemgangen.

Når du skriver en redegørelse, er det en god ide at begynde med at give læseren et overblik. Start med at sammenfatte tekstens overordnede budskab i én sætning.

Derefter forfølger du forfatterens argumentation for det overordnede budskab.

Gode råd

1. -Skriv det vigtigste først.
  2. -Marker undervejs i din tekst, hvordan de enkelte led i din redegørelse hører sammen.
  3. -Vær tydelig i forhold til, hvem der siger hvad og hvor.
  4. -Brug citater fra den eller de tekster, hvis indhold du redegør for, til at understrege pointer (også i forhold til eksempelvis karakteristik af sproget i teksterne).
  5. -Vær aldrig personlig, men forhold dig loyalt til tekstens synspunkter.
-

Karakteristik (i genren kronik)

I en karakteristik ser du på, hvordan *netop denne tekst* udtrykker sig. Du kan i en opgaveformulering fx blive bedt om at forholde dig til 'fortællemåden', 'argumentationen' eller noget helt tredje. Her er det altså ikke blot synspunkterne eller handlingen, men *virkemidlerne*, forfatteren bruger til at formidle synspunkter eller handling, du skal have frem i lyset.

Du kan fx lave en argumentationsanalyse. Det er imidlertid vigtigt, at du også er opmærksom på og fremdrager andre udtryksmidler som fx diskurs, ironi, sproglige billeder, ordspil og sprogtone.

Gode råd

1. -Gå efter det mest bemærkelsesværdige ved netop denne tekst. Vær ikke slavisk, men selvstændig og målrettet.
2. -Dokumenter din karakteristik med konkrete citater.
3. -Husk at form og indhold spiller sammen. Brug de konkrete iagttagelser i tekstens virkemidler til at formulere væsentlige pointer om netop sammenhængen mellem form og indhold i teksten.

Eksempel på del af en retorisk analyse af en tekst:

Sinne Smed gør brug af appelformen *logos*, da hun bruger saglige beviser samt forholder sig objektivt til det gældende emne. Hun forsøger ikke at fremprovokere en bestemt holdning eller indstilling til emnet, men lader læseren selv tage stilling til sagen med vores egen rationalitet vha. rationelle argumenter. Man kan fx se hendes appel til læserens logiske sans ved, at hun logisk forklarer samt forholder sig objektivt til de udsagn, hun fremsætter. Desuden underbygger hun sine udsagn med undersøgelser, så vi ved, at hun ikke bare antager noget uden faktisk at vide det (se fx side 5, linje 28-33).

Argumentationsanalyse

En argumentationsanalyse bruges til at afdække, hvordan en forfatter argumenterer for sine holdninger i en tekst. En politisk tekst har fx til formål at overbevise modtagerne om et bestemt budskab eller nogle bestemte holdninger, og derfor er det vigtigt, at modtageren (læserne/lytterne) opfatter teksten som god politisk kommunikation. Modtageren skal lade sig overbevise af budskabet og de holdninger, der kommer frem i teksten.

I en argumentationsanalyse kan man undersøge følgende spørgsmål:

1. -Hvad er tekstens hovedbudskab (påstand) og vigtigste belæg (begrundelser)?
  2. -Er der andre påstande og begrundelser, der er særligt interessante?
  3. -Er der nogle af de vigtigste påstande, der ikke begrundes, og som derfor må antages for at være postulater, der ikke har nogen værdi i argumentationen?
  4. -Hvilke typer af argumentationskneb bliver brugt i teksten?
  5. -Konklusion: Er tekstens argumentation saglig, dvs. vurderer du, at argumentationen er en holdbar argumentation og relevant argumentation?
-

Diskussion

Diskussionen skal altid holdes adskilt fra redegørelsen. I diskussionen er det vigtigt, at du forholder dig *nuanceret* til emnet. Når du diskuterer, vejer du forskellige synspunkter mod hinanden og forklarer, hvorfor du kan argumentere mere for det ene synspunkt frem for det andet. I en danskfaglig diskussion er det med andre ord *fagligt funderede* argumenter, der tæller.

Når du i en kronik bliver bedt om at diskutere *i forlængelse af* en redegørelse for en tekst, er det vigtigt, at du husker at tage udgangspunkt i teksten. Det er nødvendigt at udvælge et fokus for at få mulighed for at behandle problemstillingen tilbundsgående.

Du behøver ikke selv at have en klar holdning til emnet – det vigtige er, at du forstår at veje forskellige holdninger mod hinanden. På den anden side er det et løft, hvis du har personlige og nuancerede synspunkter, som er relevante i sagen.

Ligeledes gælder, at du godt kan diskutere emnet, selv om du er enig med tekstens konklusioner. Det væsentlige er stadig, at argumenterne i er fokus. Hvis du er enig, kan du fx give yderligere argumenter for, hvorfor tekstens påstand er sand. Du kan ligeledes inddrage andres holdninger og deres argumenter.

Gode råd

1. -Vær gerne personlig, men ikke privat
2. -Vær faglig
3. -Spil tekster og argumenter ud imod hinanden
4. -Det gode argument har også blik for modargumenter

Litterær artikel

I den litterære artikel skal du med et danskfagligt begrebsapparat formidle en analyse og fortolkning af en eller flere skønlitterære tekster. Du skal i artiklen vise, at du kan bevæge dig fra konkrete analytiske iagttagelser til en mere overordnet samlet fortolkning.

Den litterære artikel skal rumme:

1. -En analyse og fortolkning af en eller flere tekster.
2. -Oftest også en fx litteraturhistorisk eller genre-mæssig perspektivering.

Find et fokus, der kobler teksten og opgaveformuleringen sammen (en fortolkningshypotese) så du skriver med en rød tråd og inddrager de steder i teksten, der er vigtige at få med. Fortolkningshypotesen indgår som en del af indledningen i den litterære artikel.

Analyse og fortolkning

Analyse og fortolkning er modsatrettede bevægelser, idet du i analysen bevæger dig ned i en tekst, skiller den ad og gør adskilte iagttagelser, mens du i fortolkningen forholder dig til, hvordan dine iagttagelser hænger sammen i din overordnede konklusion.

Nogle dansk-lærere udleverer en oversigt over, hvordan du kan gå frem, når du skal analysere en fiktiv eller ikke-fiktiv tekst. Fælles for de forskellige modeller er, at man går fra det konkrete til det abstrakte, fra iagttagelser i teksten om fx komposition, fortæller, miljø og lignende til mere samlende overvejelser over det, man har læst. Hvad du præcist vælger at dykke ned i i din analyse, afhænger af, hvad du vil vise om teksten, og hvad du mener, er tekstens budskab. Det er med andre ord en god idé at analysere ud fra en fortolkningshypotese.

Hvis du skal lave en digtanalyse, kan det ved længere digte være en fordel at følge teksten strofe for strofe med et tydeligt fokus, dvs. give en forløbsanalyse. Måske er der et tema, du kan forfølge strofe for strofe gennem hele digtet. Måske er der et "jeg", som du kan karakterisere ved at gennemgå digtet strofe for strofe.

Når du analyserer teksten, skal du bruge citater til at underbygge dine væsentligste påstande, men husk, at du skal introducere eller alternativt give en efterfølgende delfortolkning af, hvad citatet viser. Fx: "Her viser brugen af ordet 'katastrofalt', at der er sket en udvikling i deres forståelse af situationen." Citaterne kæder du sammen af analytiske pointer, så læseren holdes fast på, hvor du er i forhold til din fortolkningshypotese.

Den samlende fortolkning efter analysen befinder sig på et mere abstrakt niveau end analysen. Først her er det muligt at sammenfatte, hvad forfatteren vil sige om et menneske i en given situation – altså tekstens tema – og hvordan det understøttes af den sproglige udformning. I fortolkningen samler du med andre ord trådene fra dine delkonklusioner undervejs i analysen og viser, i hvilken retning de i fællesskab peger.

En danskfaglig analyse og fortolkning vil altid inddrage overvejelser om såvel form som indhold – og hvordan de to har indflydelse på hinanden. Særligt i forbindelse med digte forventes det, at du er mere opmærksom på tekstens formmæssige træk, end du er, når du

læser prosa, så gør altid noget ud af denne side: Hvordan er det formuleret? Hvad karakteriserer ordvalget? opbygningen i den enkelte strofe? Osv.

Gode råd

1. -Lad din analyse tage udgangspunkt i teksten selv – ikke i et analyseskema.
2. -Strukturer din analyse, så den systematisk peger frem mod en samlet fortolkning.
3. -Fortolk dine analytiske observationer i forhold til din overordnede problemformulering/konklusion undervejs.
4. -Saml dine analytiske observationer til en samlet fortolkning til sidst.
5. -Brug fagbegreber (fx komposition, fortæller, symbol, karakteristisk, tema).
6. -Brug hele vejen igennem din analyse citater som belæg, og husk at skrive, hvad citatet skal bruges til.

Citater

Læseren skal hele tiden være klar over, hvor du har din viden fra. Hver gang, du refererer eller citerer noget, du har andre steder fra, skal du lave en *litteraturhenvi*sning i en fodnote. Ved at følge denne henvisning skal læseren kunne finde frem til præcis det samme sted, som du har læst.

For at gøre det overskueligt og enkelt for læseren, er der faste retningslinjer for, hvordan man laver en henvisning. Disse retningslinjer er ens for alle de *større skriftlige opgaver*, men der kan godt være forskelle i de enkelte fags opgaver. Her er det vigtigt, at du spørger din lærer, hvordan man gør i faget.

Henvisningers placering og indhold

En note sætter du i en fodnote, uanset om der er tale om en litteraturhenvisning eller en uddybende kommentar, som ikke hører med i din brødtekst. Fodnoten placerer du umiddelbart efter det ord, afsnit eller citat, der kræver henvisning eller uddybning.

I fodnoten skriver du hvilken bog, internetside eller lignende, du henviser til, og hvilke sider, du mere specifikt har brugt. De uddybende oplysninger findes i litteraturlisten.

Citaternes placering

Hvis du citerer direkte, skal du indarbejde det lidt forskelligt i din tekst alt efter, hvor langt citatet er.

1. -**Korte citater**: Indarbejd citatet i selve brødteksten og marker med anførselstegn.
2. -**Længere citater (over 3-4 linjer)**: Lav en ekstra linjes afstand til den omgivende tekst, så citatet står for sig selv, og ryk citatet ind. Også længere citater skrives med anførselstegn.

Husk desuden, at et citat aldrig siger noget i sig selv, men altid skal *kommenteres* i den omkringliggende tekst, før det bliver en del af en argumentation.

